

INTERVIEW > *In het integratieproces laat Nederland veel steken vallen, vindt Wasif Shadid, hoogleraar interculturele communicatie. 'Autochtonen moeten een stukje macht inleveren. Dát is de spanning die we allemaal voelen.'*

Gewone Nederlanders

SJORS VAN BEEK

'Een klagende autochtoon is mondig, een klagende allochtoon een zeurpiet'

In geval van voetbalvandalisme is de religieuze of etnische achtergrond van de amokmaker niet interessant. Komt de hooligan uit een autochtoon, protestants Nederlands gezin? Of heeft hij misschien een katholieke Duitse, Belgische of Amerikaanse moeder? Niemand vindt het van belang. Tegelijkertijd worden straatschoffies van Marokkaanse komaf maar al te vaak gekoppeld aan 'de' Marokkaanse opvoeding of zelfs aan de islam. Dat is meten met twee maten, stelt Wasif Shadid, hoogleraar interculturele communicatie aan de universiteiten van Leiden en Tilburg. 'Die zogenaamde Marokkaanse raddraaiers zijn Amsterdamse of Rotterdamse raddraaiers, afkomstig uit een arm sociaal-economisch milieu. Dat Marokkaanse of dat islamitische is een opgedrongen identiteit. Ik noem u toch ook geen christelijk journalist? Die jongens weten over het algemeen nauwelijks méér van de aan hen toegeschreven Marokkaanse cultuur dan de journalist die over hen schrijft. Hun voorouders komen uit Marokko, maar zelf kennen ze het als vakantieland. En de aantoonbaar hogere criminaliteitscijfers onder deze groep jongeren hebben niets met hun cultuur te maken. Het zijn armoedevraagstukken.'

De hoogleraar wil de vraag waar hij zelf is geboren, *on the record* dan ook niet beantwoorden. 'Shadid is niet geboren in Gorcum, dat mag duidelijk zijn. Maar als uw lezers weten waar ik vandaan kom, zullen ze alles wat ik zeg onherroepelijk in een ander licht zien.' Het gebeurt doorlopend, stelt Shadid. 'Als mensen weten tot welke groep je behoort, gaan ze je anders benaderen'. Het leidt volgens hem tot negatieve beeldvorming, tot stigmatisering, tot meten met twee maten. 'Door de politie, door artsen, in de rechtspraak, door gemeentebesturen, het gebeurt overal.'

Voorbeelden te over, zo schetst de wetenschapper in zijn recent uitgebrachte bundel *De multiculturele samenleving in crisis - essays over het integratiedebat in Nederland*. Zie de gemeente Den Haag die in 2005 de uitkering kortte van een moslim die de hand weigerde te schudden van een vrouwelijke ambtenaar. 'Dat is primi-

tief van zo'n gemeente. Het is een inbreuk op de godsdienstvrijheid van die man. Voor hem is dit ideologisch heel belangrijk, die kun je om die redenen toch niet gaan korten op zijn broodwinning..?'

Of neem de rechtspraak. Shadid verwijst naar Utrechts onderzoek waaruit bleek dat jongens van allochtone herkomst voor eenzelfde vergrijp menigmaal een zwaardere straf kregen. 'Dat is niet omdat rechters discrimineren, maar omdat zij en de hele entourage van de rechtspraak een negatief beeld hebben van zo'n allochtone jongen. De advocaat, vaak pro deo, denkt: 'Daar heb je weer zo'n jongen, wat zal ik moeite doen?', en wegens gebrek aan kennis van de achtergronden van zo'n verdachte kan hij ook geen verzachtende omstandigheden bedenken.' Vergelijkbaar hiermee: 'Als in de medische wereld een autochtoon klaagt, is hij mondig. Doet een allochtoon dat, dan is het een zeurpiet.'

Kerk en staat Is dit laatste misschien nog een gevoelskwestie, er zijn volgens Shadid ook concrete voorbeelden te over van schending van de rechten van moslims. De scheiding van kerk en staat, bijvoorbeeld. 'Stel je eens voor dat er in de Tweede Kamer een debat zou worden gehouden over een opleiding voor geestelijken voor de katholieke of de gereformeerde kerk. Dat gebeurt niet, want dan zou je revolutie krijgen. Maar de Kamer beslist wél over een imamopleiding.'

Op de wankale weegschaal van geloof en samenleving laat Nederland volgens Shadid wel meer steken vallen. Hij ziet een 'anti-islamhouding', een structureel andere benadering van moslims dan van christenen. 'In feite is er weinig verschil tussen de visie van conservatieve islamitische en conservatieve christelijke stromingen. Het verschil zit hem daar in, dat de conservatieve islamitische stromingen als indringers worden gezien, en dus in de beeldvorming minder rechten hebben dan de andere partij die men als volwaardig ziet. Bovendien hebben de conservatieve christenen voldoende kader om hun visie op een begrijpelijke manier, met begrip voor de staatkundige verhoudingen hier naar voren te bren-

Wasif Shadid

Wasif Shadid (63) is hoogleraar interculturele communicatie aan de Universiteit van Tilburg en tevens verbonden aan het departement van Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie van de Universiteit Leiden. Hij studeerde in 1970 af in de Culturele Antropologie in Leiden. Hij geeft onderwijs en doet research op het terrein van integratie, interculturele communicatie en interetnische relaties, en in de 'kwantitatieve' en 'kwalitatieve' methoden en technieken van onderzoek. Een van zijn belangrijke werken is zijn handboek *Grondslagen van interculturele communicatie. Studieveld en werkterrein*, Kluwer, Amsterdam 2007. Ook heeft hij vele andere publicaties op het terrein van de multiculturele samenleving en interetnische verhoudingen in het algemeen op zijn naam staan, in het bijzonder het boek *Muslims in Nederland*.

gen.' Die christenen, stelt Shadid, hebben immers alom gerespecteerde politici die in de Tweede Kamer of in het kabinet hun visie op homoseksualiteit mogen ontvouwen. André Rouvoet zit in het kabinet, imam El Mouni wordt verguisd. 'Shadid: 'Die conservatieve christelijke groeperingen wijzen homoseksualiteit niet af, alleen het praktiseren ervan. Dank je de koekoek! Dat kan een conservatieve islamitische geestelijke zo niet formuleren, maar hij zegt in feite hetzelfde. Als je het praktiseren van homoseksualiteit afwijst, wijs je de identiteit van een homo af. Als je niet mag praktiseren, ben je geen homo.'

Of neem kardinaal Simonis, 'normaal toch iemand die verstandige dingen zegt', aldus Shadid. 'Simonis noemt de islam wezensvreemd aan de westerse cultuur. Nou... de islam heeft met de huidige moderne westerse cultuur méér kenmerken gemeen dan de katholieke kerk van dit moment. Terwijl we hier het homohuwelijk, euthanasie en abortus wettelijk toestaan, is Rome nog bezig met de vraag of het condoom wel mag.'

Volgens Shadid is zo'n uitspraak van een kerkleider 'indicatief' voor de verharding van het integratiedebat. 'Hij zegt dit om de aandacht af te leiden van de katholieke kerk. Die denkt: laten we maar mooi in de schaduw blijven, laat iedereen de pijlen maar richten op de islam. Het is een mooie bliksemafleider. Waarom zou de kerk anders zo afzijdig blijven in het hele integratiedebat? De christelijke kerken delen sommige aspecten waar de islam voortdurend van beschuldigd wordt. De aanhang van de conservatieve stromingen van Christen-Unie en SGP is groter dan alle moslims in Nederland bij elkaar geteld, belijdende en niet-belijdende. Deze conservatief-christelijke groepen hebben een sterkere anti-vrouwhouding dan de conservatieve islam. Maar de kerk hoor je niet.'

Hoogleraar Shadid koppelt de anti-islamhouding aan de zo diep gewortelde verzuilingstraditie, 'dat wil zeggen de traditie om ideologische visies in een hokje te stoppen. Nu komt er ineens die islam en die past in geen enkel hokje. Men is gewoon niet gewend aan een nieuwe religie zonder zuil. Men weigert ook om de islam zo'n zuil te geven, er zijn immers geen zuilen meer, klinkt het dan. Tegelijkertijd is de islamitische gemeenschap te klein om zelf zo'n zuil te claimen en zorg te dragen voor het handhaven van de eigen rechten. Vroeger mochten katholieke kinderen niet met protestanten spelen. Die generatie heeft het nu voor het zeggen in Nederland. Wat verwacht je dan? Dat diezelfde mensen ineens moeiteloos een andere religie accepteren...?'

Shadid kent de kritiek op zijn zienswijze. 'Ik krijg het verwijt dat ik het uitsluitend zoek bij de autochtone samenleving, en niet bij de allochtonen. Maar ik probeer

hen slechts een beetje uit de wind te houden. Al veertig jaar wordt er naar de allochtonen gewezen. *Blaming the victim*, heet dat. Nu is het tijd dat we de schulditems ook eens zoeken bij het autochtone deel van de samenleving.' Een samenleving die in de greep is geraakt van een wij-zij-tegenstelling die leidt tot interetnische spanningen. Tenzij het roer wordt omgegooid, loopt dat uit op interetnische rellen, voorspelt de Leids/Tilburgse hoogleraar in boek en interview. 'Die wij/zij-deling wordt opgelegd door de autochtone samenleving, door de politiek, de media. Het is een gevolg van de machtsstrijd die gaande is. De allochtoon van nu is een andere dan de allochtoon van toen. In de jaren zestig en zeventig claimden de allochtonen niets, ze waren gast. Maar de tweede en derde generatie claimt wél rechten. Dat betekent dat autochtonen een stukje van de macht moeten inleveren. Dát is de spanning. Die tweede en derde generatie bestaat uit gewone volwaardige Nederlanders. Ze weten niet beter dan dat dit hun land en cultuur is, maar ze krijgen geen kansen. Hun rebellie is een uiting van frustratie over hun uitsluiting. De samenleving is er bij gebaat dat die etnisch tweedeling snel wordt weggewerkt.'

Vraagstukken moeten voortaan ook niet meer worden 'geculturaliseerd', stelt Shadid, antropoloog van oorsprong. 'Ambtenaren, beleidsmakers, allemaal kunnen ze beter zoveel mogelijk loskomen van hun cultuurfixatie. Verklaringen voor allerlei verschijnselen moeten niet langer worden gezocht in religie en cultuur. Dat doen we al veertig jaar en het werkt niet.' Anders gezegd: een straattertje veroorzaakt overlast omdat hij uit een arm milieu komt, geen baan heeft, geen opleiding volgt - niet omdat hij van Marokkaanse komaf is. 'Zie alle allochtone inwoners als gewone burgers. Het meest noodzakelijke is het dat we ophouden met stigmatiseren, met generaliseren, met het denken in groepen. We moeten naar een samenleving waarin mensen met een islamitische achtergrond op de eerste plaats worden gezien als gewone Nederlanders, en de islam als een religie die bij Nederland hoort. De integratie is wat mij betreft geslaagd als moslims in Nederland dezelfde status hebben bereikt als het joodse bevolkingsdeel. Iedereen beschouwt de Groningse burgemeester Jacques Wallage als een gewone Nederlander. Op een congres hoorde ik hem ooit zelf zeggen dat hij een joodse achtergrond heeft. Waarschijnlijk heeft er nooit iemand bij stilgestaan. Dáár moeten we naar toe: dat het religieuze in de privésfeer blijft - of komt.'

Wasif Shadid, *De multiculturele samenleving in crisis. Essays over het integratiedebat in Nederland*, Gigaboek, Heerhugowaard, 2008, isbn 978-90-8548-169-0

'Nederland is gewoon niet gewend aan een nieuwe religie zonder zuil'

Wilders

Volgens professor Shadid wordt in Nederland te eenzijdig gekeken naar het Grondwetsartikel over vrijheid van meningsuiting. 'Men verschuilt zich achter een selectieve vrijheid van meningsuiting. Er bestaat ook nog een artikel 10, lid 2 van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens. Dat zegt: je mag niet beledigen. Als

Wilders in zijn film binnenkort dus moslims zou beledigen door de heiligheid van de Koran te schenden, bijvoorbeeld door het boek voor het oog van de camera te verscheuren, dan moet je dat gewoon aan de rechter voorleggen, niet alleen in Nederland, ook bij het Europese Gerechtshof. Dan moet je niet alleen zo'n film verbieden maar ook de

persoon ter verantwoording roepen. Het recente initiatief van studenten om Wilders aan te klagen wegens het aanzetten tot haat en de bereidheid van advocaat Gerard Spong om hen bij te staan geven mij zeker hoop dat de multiculturele samenleving de crisis te boven zal komen.' Mocht de film 'echt beledigend'

blijken te zijn, dan moeten wat Shadid betreft 'lokale bestuurders zich distantiëren van de inhoud en aan de kant gaan staan van de slachtoffers, van de mensen die beledigd worden. Dan moet je begrip opbrengen voor het onbehagen van je islamitische medeburger, en niet alleen maar roepen dat die zulke lange tenen heeft.'